

elcartipàs

ciutat, patrimoni, memòria

núm. 139 / Olot, gener 2022

Coordinació: Xavier Puigvert • Edició: Ajuntament d'Olot - Cultura i Arxiu Comarcal de la Garrotxa

OPINIÓ / LA DIGITALITZACIÓ DE L'HEMEROTECA LOCAL D'OTLOT

La Biblioteca Marià Vayreda, d'Olot, compta actualment amb més de cent títols de revistes o publicacions periòdiques digitalitzades i consultables en línia a través de la plataforma Regira (<https://www.bibgirona.cat/regira>). Es tracta de bona part de la premsa local d'Olot i de la Garrotxa des de 1859 fins a l'actualitat. Aquest fons digital inclou també una col·lecció de romanços provinents de l'Arxiu Casullà i els dietaris de la biblioteca des del 1920 al 1939.

Els primers passos en la conservació i difusió d'aquest fons es van començar a fer el 1999, en què el format era en microfiches. Això ja permetia la consulta sense haver de manipular els originals, però encara s'havia de venir presencialment a la biblioteca. A partir del 2005 es va començar a fer la digitalització pròpiament dita com la tenim avui. En una primera fase es va digitalitzar tota la premsa anterior a la dictadura (fins al 1939). Aquí s'inclou des de *La Aurora Olotense* (la publicació més antiga que tenim, que data del 1859) fins a la revista *Treball* (febrer de 1939), passant per *El Olotense*, *El Faro de la Montaña* o *Sanch Nova*. D'aquesta primera fase, cal destacar la revista *El Iris* (1874-1875), de la qual en tota la província només es conserva l'exemplar que tenim a la biblioteca d'Olot. Posteriorment, en una segona fase, es va passar a digitalitzar els setmanaris d'informació general des del

1939 fins a l'actualitat, començant pels setmanaris *iArriba España!*, *Misión*, *Olot Misión* i *La Garrotxa*. Actualment es troben en procés de digitalització les publicacions *L'Olotí*, *Gra de Fajol*, *Doble set*, *A 440m sobre el nivell del mar* i *Pyrene*, aquesta última a petició del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca, ja que se'n conserven pocs exemplars i és difícil de consultar. Pel que fa al setmanari en curs *La Comarca d'Olot*, és la mateixa editorial qui envia un cop l'any els arxius en format PDF per poder ser integrats a la col·lecció digital.

El procés de digitalització de la premsa és un procés lent i costós. La biblioteca deixa les seves col·leccions al Servei de Biblioteques de la Diputació de Girona, que és qui s'encarrega d'escanejar-les i després les retorna a la biblioteca. És aquest Servei qui coordina i vetlla perquè el patrimoni de les comarques gironines es pugui consultar de manera conjunta a través del repositori Regira. Regira és, doncs, el repositori cooperatiu de la Diputació de Girona que permet consultar en accés obert les col·leccions digitalitzades de biblioteques, entitats, institucions i empreses de les comarques gironines. Actualment, més de trenta municipis hi tenen bona part de les seves col·leccions patrimonials. Com a exemples destacats hi trobem la col·lecció de bans de Castelló d'Empúries; les col·leccions de fotografies antigues, de

postals i de programes de fires i festes de Figueres; el Fons Lambert Mata de Ripoll, o llibres com la col·lecció *Quaderns de la Revista de Girona*, entre molts altres.

La digitalització de documents a les comarques de Girona va començar el 1990 i des d'aleshores hi ha hagut corresponsabilitat econòmica entre la Diputació de Girona i els ajuntaments dels diferents municipis. És gràcies a aquesta feina que actualment es poden consultar més de dos milions de pàgines i imatges digitalitzades del patrimoni local gironí. Aquest repositori facilita la visibilitat i la consulta de molts documents que, per la seva naturalesa, són d'accés restringit; permet preservar el fons patrimonial de les biblioteques públiques gironines i ajuda a millorar-ne la cerca i la recuperació. Per aquestes qualitats, la plataforma Regira és una eina a l'abast de tothom i molt útil per a qualsevol recerca local, ja sigui per a estudis històrics, treballs de recerca o per a investigacions familiars o personals, entre d'altres possibilitats.

Pel que fa a l'hemeroteca de la Biblioteca Marià Vayreda, actualment queden per digitalitzar totes les revistes locals dels municipis de la comarca i de les diverses entitats que també formen part de la nostra col·lecció.

JUDIT BADIA

Directora de la Biblioteca Marià Vayreda

ANIVERSARI / MIL ANYS DE SANTA MARIA DE LA PINYA

El 17 de gener de l'any 1022, Oliba, bisbe d'Osona i abat de Santa Maria de Ripoll, va consagrar una església sota l'advocació de santa Maria en el terme de la Pinya, que formava part de les propietats del monestir. Com que s'aixecava en una altra diòcesi, la dotació dels delmes dels pagesos del terme a l'església es va haver de fer amb el consentiment del bisbe de Girona. D'aquell edifici d'estil romànic pràcticament no en queden vestigis.

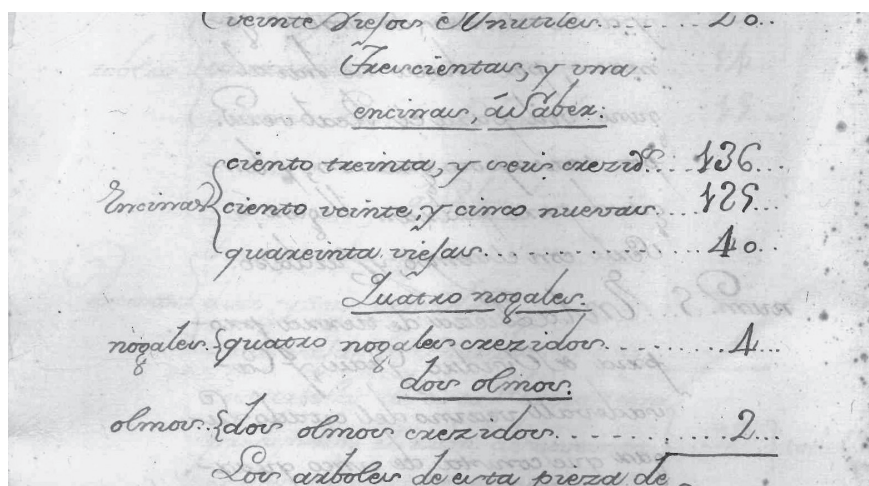
L'abadia ripollesa havia rebut l'alou de la Pinya, format per un grapat de

cases disperses, l'octubre de 1020, com a llegat del comte difunt de Besalú i germà d'Oliba, Bernat I, que va voler ser enterrat a l'església del monestir de Ripoll. D'aquesta manera, l'abadia va obtenir una extensa propietat de la família comtal situada a la vall del Fluvià, un territori on fins aquell moment disposava de poques terres.

Amb la construcció de l'església va néixer el nucli de la Pinya, centre d'un municipi independent durant segles, fins a la constitució del municipi actual de la Vall d'en Bas, el 1968.

ACCAIX - FONS JORDI BARRAT BROWN

L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa conserva, dins de la col·lecció de Documents textuais (ACGAX140-100), una interessant *Copia autentica de la visita de montes executada por Don Francisco Lacoma, ministro* [subdelegat] *de marina de la provincia de San Feliu de Guíxols y pueblos que incluye la expresada provincia, en los [boscos] del lugar del Torn y su sufragánea nombrada Ventatjol en los días 22 junio y 5 julio respectivamente de 1753*. Es tracta d'un quadern de 35 fulls, ingressat l'any 1994 pel Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya, que conté l'acta de la visita oficial efectuada en aquesta zona, en compliment de l'Ordenanza de Montes de 31 de gener de 1748, per avaluar la capacitat dels boscos locals com a proveïdors de material per a la construcció naval.

El manifest dels arbres del Torn (municipi de Sant Ferriol) i Ventatjol (municipi de Sant Miquel de Campmajor) va ser elaborat per Gerard Baldrich, mestre delineant de construcció, i Sebastià Quintana, agutzil de marina, juntament amb els pagesos Jaume Fàbrega i Joan Torrentà, com a experts locals. Van actuar acompanyats de l'escrivà Joan Sala, que era notari reial de Sant Feliu de Guíxols. És un exemple de valoració utilitarista en extrem del bosc, però de gran rellevància informativa perquè detalla tots els arbres existents, precisant si la propietat era de particulars, de comuns, deveses o vedats; identificant les espècies i classificant els exemplars en nous, crescuts, inútils o útils per a fragates, pailebots, xabecs o altres naus. Com a resultat de la inspecció dels boscos de 17 heretats d'erm, bosc i conreu del terme, els perits van individualitzar un bon nombre d'arbres –16.800 unitats, desglossades en 14.520 alzines, 2.064 roures, 85 noguers, 50 oms, 37 pins, 27 àlbers,

13 pollancres i 4 freixes– i van marcar 295 exemplars amb la lletra R, de *real servicio*, com a indicació que eren útils per a la construcció de vaixells. Els ulls dels experts van detectar la utilitat de cada soca per a un tipus de peça de fusta nàutica: *bau, genoll, lligam, paramitjal, trancanell, varenga...*

L'informe contenia també propostes de millora: plantar tres arbres nous per cada arbre mort o tallat; establir i mantenir un viver per sembrar aglans de roure –l'indret més idoni era un tros de terra del mas Noguer, a tocar del riu Ser–; prohibir la tala dels arbres assenyalats; expedir les llicències de tala oportunes per als arbres no marcats; facultar els propietaris de boscos per obtenir carbó i llenya només a partir de les podes, els rebrols i els arbres buits i obligar-los a mantenir netes les arbredes; fixar el millor període per a la poda en les llunes de novembre a març; promoure aclarides d'alzines per facilitar el creixement dels roures (consideraven que era restituir els boscos "a su primitivo estado")... També s'hi estipulava la plantació anual de tres roures nous per cada veí de la població i, en conseqüència, al Torn i Ventatjol, els corresponia multiplicar la xifra per 19 veïns. Per facilitar l'extracció de la fusta i fer-la arribar al port guixolenc, els visitadors van aconsellar invertir cinc-mil rals en l'obertura d'un tram de carretera fins al Sallent. Finalment, el document va recollir l'elecció d'Eudald Trull, del Torn, com a *zelador de montes* o guardabosc que havia de vetllar per l'aplicació dels acords.

És un exemple representatiu del tipus d'informació que contenen les *visitas de montes* sobre la riquesa forestal dels municipis catalans d'època moderna. Llàstima que no sigui gaire habitual trobar aquesta tipologia documental en fons municipals i pa-

trimonials. En el cas de la Garrotxa, en el fons de l'Ajuntament d'Olot (ACGAX140-1) s'ha conservat un document equivalent: la *Copia autentica de la visita y manifiesto de los árboles del término de la villa de Olot*, que recull la inspecció del terme entre el 2 i el 22 de juny de 1754. Així mateix, Ramon Llongarriu va donar a conèixer una *Visita y manifiesto de los árboles del término de la Vall del Bac*, practica-da l'agost de 1753, que forma part de l'arxiu familiar Llongarriu.

Per localitzar-ne més exemples, cal recórrer als protocols de la notaria de la província de Marina de Sant Feliu de Guíxols (1751-1772), traslladada a Roses (1773-1786) i finalment a Palamós (1787-1881), que es conserven a l'Arxiu Històric de Girona (AHG170-432). Una bona eina per conèixer aspectes de l'explotació forestal sota la jurisdicció de la marina reial.

XAVIER PUIGVERT I GURT

BREVIARI

El Ple de l'Ajuntament d'Olot va acordar, en sessió ordinària celebrada el 18 de novembre de 2021, la proposta de renovació de la **Comissió del Nomenclàtor** d'Olot. L'acord recull el nomenament com a vocals de la comissió dels historiadors Joan Barnadas Puigferrer, Antoni Mayans Plujà i Josep Murlà Giralt, pel seu especial coneixement de la toponomàstica i el patrimoni històric de la ciutat, i de Xavier Puigvert Gurt, com a representant de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

...

L'Arxiu Històric de Girona continua la publicació de **plànols cadastrals de rústica** digitalitzats del Cadastre de rústica dels municipis de la província de Girona que formen part del Fons de la Delegació Provincial de Girona del Ministeri d'Hisenda (AHG170-324). La publicació en l'aplicació Arxius en línia, que es fa per ordre alfabètic, ha sumat recentment els plànols de dos municipis garrotxins més, Besalú i Beuda, corresponents als anys 1956 i 1957. Properament, també s'hi podran trobar els de l'antic municipi de Beget, ara agregat a Camprodon, comarca del Ripollès, i de Castellfolit de la Roca.

COL·LECCIÓ LOCAL

MONOGRAFIES

DOMENE, Quim,

Surfing Europe 2019-2020, la Canya (la Vall de Bianya): La Fàbrica del Riu, 2021, 79 p. (Quaderns; 1).

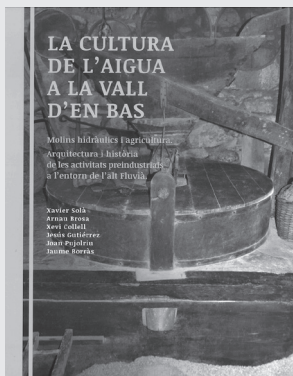
GUARDIOLA, Josep i AGUSTÍ, Jordi,
Cent catorze. Noranta anys de girons a Primera Divisió, [Sant Gregori]: Tot Esport i Comunicació, 2021, 419 p.

GUIX, Josep i ROCA, Anna,
Agenda del pagès 2022, Girona: Hermes Comunicacions, 2021, 208 p.

MATAS, Roser,
Cerca i troba. Museus de les comarques gironines, Barcelona: Xarxa de Museus de les Comarques de Girona-Editorial Mediterrània, 2021, [64] p.

SALA, Pere i BRETCHA, Gemma (eds.),
Paisatge i imatge. La fotografia, Olot: Observatori del Paisatge de Catalunya, 2021, 2 vol., 168 i 167 p.

SOLÀ, Xavier; BROSA, Arnau; COLLELL, Xevi; GUTIÉRREZ, Jesús; PUJOLRIU, Joan i BORRÀS, Jaume,
La cultura de l'aigua a la Vall d'en Bas. Molins hidràulics i agricultura. Arquitectura i història de les activitats preindustrials a l'entorn de l'alt Fluvià, [Olot]: Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca-Ajuntament de la Vall d'en Bas, 2021, 270 p.

VAYREDA, Marian,
La punyalada (a cura de Margarida CASACUBERTA), Barcelona: Editorial Barcino, 2021, 256 p. (Imprescindibles. Biblioteca de Clàssics Catalans; 2).

ARTICLES

BARBARÀ, Joan,

“Margit Kocsis, la Lady Godiva d'Argelaguer”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 34-37.

BECH, Roser,

“Anhels de llibertat entre muntanyes [Escola de Lliurona]”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 82-83.

BOSCH, Pere,

“Un bell compendi [la plaça Major o de Dalt, Santa Pau]”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 38-39.

BRETCHA, Gemma,

“L'Arxiu d'Imatges de l'Observatori del Paisatge de Catalunya”, dins Pere SALA i Gemma BRETCHA (eds.), *Paisatge i imatge...*, p. 93-102.

BUXÓ, Ramon,

“Una mirada al museu, 175 anys després”, dins Ramon BUXÓ (ed.), *El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona*, Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. Departament de Cultura Generalitat de Catalunya, 2021, p. 73-75.

BUXÓ, Ramon; CLUSELLAS, Carme i SOLER, Narcís,

“El Museu de Sant Pere de Galligants: nucli fundacional del Museu d'Art de Girona”, dins Ramon BUXÓ (ed.), *El temps de la memòria. Tresors del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Girona*, Girona: Museu d'Arqueologia de Catalunya. Departament de Cultura Generalitat de Catalunya, 2021, p. 59-61.

“Cinc anys de Can Trona”, *La Vall Bull. Butlletí de la Vall d'en Bas*, núm. 24, desembre 2021-febrer 2022, p. 2-4.

DORCA, Jordi,

“Escenaris de rodats”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 11

DOMÈNECH, Joan,

“Beget: un tresor en forma de cançons”, *Som. Publicació de Cultura*

Popular Catalana, núm. 367, 2021, p. 44-46.

FEU, Jordi,

“Tradició, humanisme i treball cooperatiu [Escola Pia d'Olot]”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 68-70.

MURLÀ, Josep,

“Ricard Creus, poeta i escriptor amb sentiments garrotxins”, *La Comarca d'Olot*, núm. 2099, 25 novembre 2021, p. 68.

“Pobles de la Garrotxa. Parada i fonda a 4 joies medievals de la comarca”, *Descobrir*, núm. 283, desembre 2021, p. 32-99.

Conté textos sobre Besalú, Castellfolit de la Roca, Santa Pau i la Vall de Bianya.

ROVIRA, Pere,

“Les intervencions de conservació-restauració en el jaciment dels Munts”, *Rescat. Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya*, núm. 38, 2021, p. 20-29.

ROVIRA, Pere et al.,

“Estudis previs per a la conservació de les pintures murals decoratives de la vil·la romana dels Munts. La problemàtica de la conservació de pintures murals *in situ* en ambient exterior”, *Rescat. Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya*, núm. 38, 2021, p. 34-45.

SERRAT-CALVÓ, Roger,

“Darrere l'enquadrament”, dins Pere SALA i Gemma BRETCHA (eds.), *Paisatge i imatge...*, p. 155-158.

TORRES, Maribel,

“Les fonts de Sant Roc d'Olot”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 96-97.

VÀZQUEZ, Eva,

“Cent anys sense Monsalvatje [Xavier Monsalvatje Iglésies]”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 113.

VILA, Pep,

“El Llibre de l'art de quynar (1787), de fra Sever d'Olot, i altres fantasies gastronòmiques”, *Revista de Girona*, núm. 329, novembre-desembre 2021, p. 40-41.

JOAN BARNADAS (joan.barnadas@gmail.com)

Just abans de deixar-nos, Josep Catà estava organitzant un acte per commemorar la fundació d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). Ell n'havia de fer la crònica nacional i jo m'havia compromès a apuntar deu idees sobre els primers cinquanta anys de vida del partit. Dels anys viscuts no n'havia de dir res perquè volíem que la commemoració fos una festa. Atès que sense ell tot se'n va anar en orris i no ho hem celebrat com calia, compartiré la feina feta:

1) No hauríem de commemorar els 90 anys d'ERC sinó els 150 del republicanisme, perquè aquest era el marc referencial dels seus fundadors. De fet, a Olot ERC no es va presentar mai a les eleccions municipals. Hi concorria la Concentració Republicana Democràtica, que existia de feia molts més anys. Certament, dos delegats d'aquesta entitat van assistir a l'acte fundacional del nou partit: el mestre Ramon Calm i el jove Antoni Dot-Arxé. Però eren dos subalterns, encara sense cap pes polític. I l'entitat no s'hi va adherir formalment fins molts mesos després. 2) Entre les grans ciutats de Catalunya, Olot és una de les poques on, l'any 1931, l'alcaldia la va ocupar la dreta republicana. Aquí, el Centre Obrer tenia molta força i els seus dirigents, alguns dels quals militaven a la Unió Socialista de Catalunya, van preferir donar l'alcaldia a Joan de Garganta, en lloc del regidor més votat, i líder de la CRD, Ramon Aubert. 3) Tot i que des de la recuperació de la democràcia hem magnificat l'acció de govern republicà perquè només la comparem amb els infaustos ajuntaments franquistes, la veritat és que el consistori republicà va ser un cau de disputes i deslleialtats personals. La lluita fratricida entre els regidors del Centre Obrer i els republicans va afavorir que, el 1934, la dreta guanyés les segones eleccions municipals. 4) ERC no va ser mai un partit cohesionat. En vuit anys (1931-1939) es van viure tres greus enfrontaments interns: entre el veterà Aubert i el jove Dot-Arxé, entre els autonomistes

i el lerrouxista Ramon Pujol i, ja durant la guerra, entre els moderats Ramon Calm i Josep Vilarrasa i els revolucionaris de la Joventut Republicana d'Estat Català. 5) Els fets d'octubre de 1934 van ser cosa de Dot-Arxé i Joan Iglesias, tot i que Ramon Aubert, Ramon Calm i Josep Canal també van acabar a la presó. 6) La fermesa d'Aubert el 18 de juliol explica perquè cap dels principals dirigents del partit va formar part del Comitè Antifeixista d'Olot. L'home fort del partit va passar a ser Fèlix Canal Font. 7) Durant els tres anys de guerra, ERC va tenir un paper molt secundari en la vida política local, encara que Ramon Calm va ocupar l'alcaldia en diverses ocasions. De fet, els sis regidors del partit al Consell Municipal no van funcionar mai com un grup. 8) No podem parlar d'exili, sinó d'exilis. Dot-Arxé se'l va preparar amb temps i abans d'acabar la guerra ja tenia la família a França i un pis llogat on va poder residir prou confortablement; Ramon Calm va poder marxar a Mèxic a fer de mestre gràcies al govern espanyol; Ramon Pla i Coral va malviure per Europa sense cap ajuda fins que va decidir tornar; mentre que Pere Triadú no va poder exiliar-se i va acabar internat en un camp de treball. Aquests són els que van tenir sort, perquè d'altres van ser afusellats. 9) L'exili i la dictadura van desorganitzar ERC. Però el partit, o sigui la bona gent, va seguir existint. A Olot es reunia a l'era del mas Perer, la casa de Josep Rovira. A les acaballes de la dictadura, el gironí Josep Rahola va rebre l'encàrrec d'organitzar el partit i, com que desconeixia el país, va optar per refundar-lo amb gent nova, diferent. Quan el partit se'n va assabentar, va córrer a afiliar-s'hi. 10) Finalment, potser, no hauríem de fer una commemoració, sinó diverses. Vist des d'ara, no podem dir que ERC hagi sigut un partit. Més aviat ha estat un contenidor tan ben dissenyat –Esquerra, República i Catalunya– que al llarg dels anys ha pogut aixoplugar diversos partits.

UN TOC AMB EL PEHOC / JOCS FLORALS AL TERRITORI

Els darrers anys hom ha aprofundit en l'estudi dels jocs florals de poblacions no barcelonines. N'hi ha d'una certa entitat i llarga continuïtat (Olot 1890-1921, Lleida 1895-1923, Girona 1902-1935). Però hi ha altres realitats més esporàdiques, en poblacions més petites, igualment necessitades d'exhumació i estudi. Els certàmens locals proliferaren, a imitació dels de Barcelona, i com a eines de promoció política, sobretot a partir del moment que el catalanisme s'expandí també pel territori a les primeries del segle XIX. Els Jocs de Barcelona havien decaïgut, i la premsa n'exigia la reforma o la desaparició. Rusiñol els satiritzà en *Els Jocs Florals de Canprosa* (1902), com també ho feu amb els erudits locals en *El poble gris* (1902).

El poeta Josep Carner volia poblar la "província", com a França, d'erudits i poetes (1906), dues xarxes per vertebrar el país, des del catalanisme. Els noucentistes volgueren atraure els dits "solitaris de Catalunya"; d'Ors els animà a "sindicar els seus dolors". El catalanisme polític va assolir poder amb la Mancomunitat, i els jocs ja semblaven menys necessaris, però de seguida hom els reprenia com a instruments insubstituïbles de projecció política. Els anys 30 n'hi ha una nova florida, entre la controvèrsia sobre la professionalització i la dignificació dels autors. A la postguerra civil són represos per l'exili (que fa de la llengua i el seu conreu literari una "pàtria virtual") i no menys instrumentalitzats a l'interior entre les activitats mesuradament tolerades pel règim.

L'estudi dels certàmens literaris des de l'àmbit local contribueix, doncs, al coneixement de l'expansió territorial del que hom ha anomenat la "cultura del catalanisme", a la implantació del Noucentisme i del dit "Noucentisme de masses" dels anys 30, i també a mesurar les limitacions i "escletxes" de les activitats d'un discutit "catalanisme" franquista, del qual el "porciolisme" seria un emblema evident, però no únic (podem esmentar l'etapa de l'alcaldre Bretcha a Olot i els reinstaurats jocs florals).

Hom ha estudiat ja, per exemple, jocs i certàmens al Maresme, la Selva, l'Urgell, la Noguera, les Garrigues, etc. Però convé avançar i abraçar més territori, anar al detall de cada població, detectar el personal implicat, la seva extracció social i filiació política, les plataformes de difusió (actes, entitats, premsa): dibuixar la prosopografia de les elits locals de cada ciutat i comarca, i la seva sociabilitat.

El Grup de Recerca en Patrimoni literari de la UdG, en col·laboració amb l'Institut Ramon Muntaner, la fundació dels centres d'estudis de parla catalana (entre els quals el PEHOC), ha posat en marxa la campanya "Posa el teu municipi al mapa" a fi que des de les entitats i els investigadors de cada lloc es puguin aportar dades al mapa, ja disponible en línia, que aplega els jocs florals i certàmens literaris celebrats arreu del territori (www.patrimoniliterari.cat).

NARCÍS FIGUERAS CAPDEVILA

Grup de Recerca en Patrimoni Literari de la UdG

En l'article del mes passat recordàvem la funció essencial d'un model estàndard, que dona unitat a la llengua i la cohesiona, però insistíem en el fet que en aquesta construcció de l'estàndard havíem perdut la col·loquialitat. El registre col·loquial fa viva una llengua, la desencotilla. A més, si tenim present els nous sistemes de comunicació (whats, tuits, vídeos...), ens cal incorporar, tant en l'oral com en l'escrit, mots propis de cada zona, jocs de paraules, expressions tradicionals, etc.

Cal recalcar que la varietat estàndard no és el mateix que la normativa: la normativa s'inclou dins l'estàndard, però el diccionari normatiu no pot recollir tota una llengua. No fa gaires dies, una coneguda tuitera es queixava que el Paraulògic (aquest passat temps lingüístic que ha revolucionat el Twitter català) no admetés 'tiet/tieta'. Que aquestes dues paraules no estiguin incloses al *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (i que sí que trobem al *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia, per exemple) no vol dir que no siguin catalanes: simplement, aquesta és una mostra més que la normativa està construïda sobre una selecció de formes, i que podem, i hem, d'anar més enllà d'aquesta selecció, amb criteri però sense escarafalls.

Perquè el futur de la llengua passa pels usos espontanis, del carrer. I, ara com ara, són usos massa interferits per l'anglès i el castellà, i per això cal trobar alternatives d'ús de la varietat col·loquial que siguin creatives i pròpies de tot el domini lingüístic català.

En aquest sentit, el portal de l'argot juvenil *Com ho diria?* (<http://www.ub.edu/comhodiria>) és una molt bona iniciativa; també les piulades de l'Optimot a Twitter en què ens demanen, a partir d'una expressió o paraula, que en proposem sinònims, o els vídeos virals protagonitzats per joves que fan públiques les formes dialectals de les zones d'on provenen. Així mateix, el compte de Twitter "Al carrer", d'Enric Gomà, persegueix l'objectiu de

buscar les formes col·loquials usades pels parlants.

A més, dues de les propostes del llibre *Molt a favor: 57 propostes i un pacte per la llengua* van en aquesta direcció. Una és la creació d'un diccionari urbà, en línia, dels Països Catalans per (i cito textualment) "treure'ns els complexos i la idea que tot el que no es diu al diccionari normatiu ni a les obres de referència no és genuí". L'altra és elaborar un diccionari col·laboratiu de català col·loquial, per confeccionar un recull lèxic apte per al col·loquial escrit que necessiten les xarxes socials.

També Pau Vidal, en el darrer llibre que ha publicat: *Nivell Ç. Del català esporuguit al parlant empoderat*, insisteix que està empobrint el català qui deixa de fer servir els dialectalismes per por de parlar-lo malament (i, a vegades, també, de ser corregit pels qui, amb un excés de puritanisme, volen un bé a la llengua i estan aconseguint l'efecte contrari).

És evident, doncs, que hi ha un interès creixent des de la lingüística catalana per recollir la diversitat dialectal i fixar un model de llengua no interferit i que, a la vegada, fugi de propostes massa rebuscades.

I no ens equivoquéssim: reduir la interferència no és només una qüestió dels joves: l'anglès s'ha filtrat arreu, en usos formals i informals, i també és habitual veure catalanoparlants que fan servir el castellà per a la ironia, el to satíric o la broma. I tot això també és diglòssia, és a dir, és comunicar, encara que sigui implícitament, que la llengua dominant és la que val realment per *connectar* (com si fer publicitat del *Shopping* o del *Christmas Market* donés més envergadura a l'esdeveniment) o per fer riure i ser simpàtic (que si no dius *subidón*, *borde* o *gilipolles* ja no ets del grup).

Si no esborrem tots aquests prejudicis lingüístics, serà impossible construir una varietat dialectal funcional i vàlida, que ha de ser el motor de la producció audiovisual que ens cal engegar com més aviat millor. Ja fem tard.

Que el nou any ens porti prou pesquis per enraonar-ho.

ELS NOMS DE LA TERRA / BUGARÀ QUÒNDAM

XAVIER PUIGVERT I GURT

L'onada d'antroponímia germànica a l'Europa Occidental després de la desaparició de l'Imperi romà és un fenomen sorprenent. Tot i la modesta aportació demogràfica dels nouvinguts transrenans i transdanubians, el seu pes específic en l'aparell dels estats que van crear els va donar una rellevància desproporcionada. Es va convertir en tendència fer servir els noms de l'elit militar, el mirall de l'escala social del moment, que continuava utilitzant centenars de noms de persona bastits a partir d'unes llengües germàniques que aquí ja no parlava ningú. Per aquesta raó, Francesc de B. Moll els considerava "fòssils d'aquelles llengües" i Enric Moreu-Rey els titllava de "noms-etiqueta", desprovistos del significat originari.

El predomini abassegador d'aquesta antroponímia a la Catalunya dels segles IX i X va tenir el seu reflex en els noms de la terra. En el cas de la Garrotxa, Joan Coromines va identificar un grapat de topònims rellevants formats a partir de noms d'home gots o francs abans de l'any mil. Però si hagués baixat a un nivell de detall minúscul, anotant mas per mas, potser no tindríem prou sacs per a tant de gra: *Aubert*, *Gibert*, *Masllopart*, *Rumberga*, *Sunyer*... I la collita

encara seria més ufanosa si alguns ètims no fossin tan rebuscats, com ara *Bugarà*. Aquest mas de Capsec, al municipi de la Vall de Bianya, és el millor exemple de germanisme que passa desapercebut a plena llum del dia. La terminació que té li proporciona un aspecte romànic, però els entesos saben que les seves faccions responen a l'evolució del nom BU(L)GARAN, búlgar o membre d'una tribu confederada amb els gots. Exòtic avui, va ser corrent a Osona, el Ripollès i el nord del Pirineu a l'alta edat mitjana. I en altres indrets més llunyans: a Lleó, s'ha apuntat que *Villabúrbula*, del municipi de Villasabariego, conté el nom visigot *Búlgara*. Curiosament, tot i l'evidència del topònim bianyenc, no apareix cap individu d'aquest nom en la documentació antiga de la comarca: el més proper, va ser un *Bulgara* present al coll de Canes l'any 930.

Ara que torna a ser moda triar en el fons de l'armari germànic per donar nom als nostres fills (*Artal*, *Bernat*, *Ferran*, *Grau*, *Oleguer*...), a veure qui és el *trendy* que s'atreveix a recuperar del penjador toponímic proper els antiquats *Godomar*, *Llandrics*, *Mir*, *Seguer*, *Tubert*... i, per descomptat, el nostre *Bugarà*.

Des del passat abril, els garrotxins i les garrotxines estem convidats a participar en l'elaboració del Pla estratègic de la Garrotxa 2020-2030, Pla impulsat pel Consell Comarcal de la Garrotxa que té com a principal objectiu establir les bases per fer avançar la nostra comarca cap a un nou model de governança. Per implicar el màxim nombre de persones en l'elaboració d'aquest Pla, s'ha endegat un procés participatiu que porta per lema: *Fem Garrotxa! Fem territori resilient*. La primera part d'aquesta ordre imperativa s'entén clarament: no hi ha cap dubte de quin és l'encàrrec. En canvi, la segona demana una certa explicació. Perquè... què és un territori resilient? Què és la resiliència? Segons el Diccionari de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans, *resiliència* es defineix com "la capacitat d'un ecosistema de recuperar l'estabilitat en ser afectat per pertorbacions o interferències". Dit d'una altra manera, un ecosistema resilient serà aquell que aconsegueixi mantenir els seus patrons funcionals tot i els canvis d'origen natural o antròpic que l'estiguin afectant. Quan ens referim a canvis en els ecosistemes, hem de pensar en alteracions exògenes, com per exemple incendis forestals, inundacions, irrupció d'espècies exòtiques invasores, contaminació, canvis d'usos del sòl, sobreexplotació de recursos naturals i el mateix canvi climàtic. Lògicament, la capacitat de l'ecosistema per fer-

hi front i recuperar-se estarà condicionada, per un costat, per les característiques intrínseques de l'ecosistema i la fortalesa de les relacions entre els elements que el conformen (robustesa) i, per altre, pel tipus, la intensitat, la durada i la freqüència de la pertorbació. Però també hem d'entendre que les alteracions fan evolucionar els ecosistemes i que, a la natura, funciona millor l'adaptació que no la resistència radical al canvi. Així doncs, un objectiu dels responsables polítics i gestors del territori és aconseguir que els ecosistemes de la nostra comarca assoleixin el màxim de resiliència possible, en benefici de tots. Però, fixem-nos que la convocatòria del *Fem Garrotxa!* no es limita als ecosistemes naturals, sinó que amplifica l'àmbit i evoca un "territori resilient", tot incorporant la component humana i, consegüentment, l'econòmica.

Per aconseguir que un territori o una comunitat siguin resilents són indispensables una sèrie de passos. En primer lloc, una planificació prèvia. A continuació, conèixer amb la màxima exactitud possible quins són els components del sistema i, sobretot, quins són els processos que s'hi desenvolupen (informació de base). Després convé establir una sèrie d'indicadors que determinin quines tendències segueixen les variables considerades clau (evolució) i, finalment, a partir de les dades dels indicadors i dels objectius prefixats, afrontar el pas més important: corregir al més aviat possible aquells factors de canvi que incideixin negativament en la resiliència del sistema (actuació). La resiliència també exigeix prevenció. És fonamental anticipar-se als efectes negatius de les pertorbacions i per això és recomanable la modelització, és a dir, la recreació d'escenaris prospectius, alimentats amb les dades disponibles, que ens traslladin a un futur teòric per tal de comprovar si anem pel bon camí o no.

Com es pot veure, la resiliència és un concepte molt complex, ple de matisos i en plena eferlescència. Ara se n'està parlant molt i per això hem de reivindicar que s'utilitzi de manera correcta, mesurada i apropiada, i que no segueixi l'estela del terme *sostenibilitat*, que s'usa *at random*, a l'atzar, sense cap escrúpol, vergonya ni mirament.

DIBUIXOS AMB EL COMPONEDOR / JOSEP MARIA FRANCINO

DOMÈNEC MOLI

La mort, fa pocs dies, de Josep Maria Francino ha despertat en el faulista records adormits d'aquella emissora de ràdio que un dia, fa molt de temps, havia eixit de les mans d'uns aficionats olotins i que s'escapà, caminant amb el pas dels anys, fins a convertir-se en un element important i imprescindible dins de l'entramat de la societat olotina. Quan encara la televisió era una cosa estranya que, deien, estava funcionant en altres països, a la nostra nació els mitjans de comunicació –i també de diversió– més ràpids, fiables i eficients eren, sense cap dubte, les ràdios. El faulista va col·laborar dins les parets d'aquell temple, quan era director de l'ens l'inefable Pastor Foraster. L'emissora estava en mans de les FET i les JONS, mots que rimem amb una paraula que no escriurem. Havia passat de l'àmbit particular a la disciplina feixista. Del català al castellà. Després de la mort d'en Francino, passà de la dictadura a la monarquia. Del castellà al català. Llavors, una altra pedra en el camí fou l'espectacular impacte de l'arribada de la televisió. Però la ràdio resisteix tots els obstacles, malgrat que la seva mort sigui anunciada per alguns profetes de fira. No arriba ni arribarà.

Pels anys vuitanta, els problemes tenien dos fronts oberts.

Per una part, els estudis instal·lats a l'edifici del Carme havien quedat obsolets. Per l'altra, la lluita cos a cos amb un element tan mediàtic com la televisió, exigia una plantilla àmplia i la situació econòmica no era la millor per aconseguir-ho. En aquell moment, l'octubre de 1984, agafa les regnes de Ràdio Olot una persona amb una llarga experiència en el mitjà. Membre fundador de Catalunya Ràdio, Josep Maria Francino s'enfronta als problemes amb un encert notable. Durant els quatre anys que dura la seva direcció, l'emissora olotina entrarà en una nova etapa econòmica i iniciarà el camí cap als seus estudis actuals a la casa Trincheria.

Aquest faulista creu que als garrotxins ens cal donar les gràcies a Josep Maria Francino per tot això que hem comentat i per la seva *beatlemania*, que ens ha mantingut lligats molts matins de diumenge al programa *Cocodril Club*, on tenia l'espai "Amb B de Beatles". Músic i periodista, no només va venir a dirigir Ràdio Olot, sinó que es va enamorar d'aquesta comarca i es va quedar a viure en una de les seves valls: moltes vegades el faulista el trobava comprant a la botiga de la cooperativa. La mort també forma part de la vida. Potser encara s'hi tornaran a trobar.

Venint de Barcelona amb la Teisa, en sortir dels túnels de Bracons, el primer que veus és la silueta del Mallol retallada contra un fons de muntanyes nevades. És una estampa banal, una postal tòpica, tot i que no pots evitar de sentir una certa emoció estètica, que s'explica millor perquè és la primera gran nevada d'un hivern que és a punt de començar. El paisatge, penses, quina gran temptació –i quin enorme perill– per a l'aspirant a prosista! Consegüentment, mires de refrenar l'emoció: al capdavant, el teu món, l'estètica en què t'has format, ha abjurat sempre del paisatgisme i, no cal dir-ho, ha bescantat tota la vida la pintura de cavallet i les exposicions de la sala Parés al carrer de Petritxol –per no parlar, és clar, de la fira de pessebres per Santa Llúcia a les escales de la catedral. La teva concepció de l'art té més a veure amb Duchamp que amb Corot, si voleu dos exemples extrems, i s'identifica molt més amb l'obra de Brossa que amb la dels Vayreda, si en voleu uns de més propers.

De fet, la concepció de l'art va canviar radicalment al segle XX quan algú va decidir que l'important era la idea, el concepte, més que la seva materialització estètica. Va ser l'artista americà Sol LeWitt, llegeixo, qui va introduir, l'any 1967, el terme “art conceptual” en l'argot de l'art en descriure unes obres on “la idea o el concepte és l'aspecte més important de l'obra”. Però tot va començar cinquanta anys abans: el 1917, l'any de la Revolució russa, Marcel Duchamp va presentar una peça, un urinari de porcellana industrial signat “R. Mutt” i titulat *Font*, en una exposició que va tenir lloc a Nova York. A partir d'aquell moment, i per tant des de fa un segle, res no seria igual –res no podia ser igual– en el món de l'art.

Però aleshores, què en fem, de la tradició artística nostrada? Té sentit girar-li completament l'esquena? Podem simplement ignorar-la o condemnar-la a les golfes d'un museu? La pregunta és particularment pertinent, em fa l'efecte, en un lloc com la Garrotxa, on el llegat de l'anomenada Escola d'Olot fa de mal explicar –com ho demostra una exposició recent. Per això sempre m'ha interessat molt particularment l'obra d'una de les nostres grans artistes conceptuales, la Isabel Banal, nascuda l'any 1963 a Castellfollit de la Roca i que, com tants altres garrotxins i garrotxines, ha hagut de posar una certa distància, també física, per poder par-

lar del seu lloc d'origen.

Amb una obra estretament lligada a la memòria i al paisatge, treballa normalment en sèries: és la seva manera de posar ordre en el món. Una bona part de la seva obra explora justament la nostra relació amb la tradició de la pintura paisatgista i amb el pessebre. Ho fa amb elements i materials vinculats a la quotidianitat, jugant sovint amb la miniaturització. Tot plegat, presidit pel color blanc, omnipresent en tot el que fa. Ara fa vint anys, el 2002, la Isabel Banal va fer una exposició a l'Espai Zero d'Olot. Es titulava “Sense revelar” i mostrava una sèrie de ‘quadres’ blancs, on hi havia, dins el marc i protegits per un vidre, un o dos rodets de fotografia que havien estat impressionats però no revelats; a sota, amb llapis, la indicació del lloc i el moment en què havia fet les fotos que no veurem mai (en el de casa hi diu: “Garrotxa. Primavera 2002”). La seva proposta, que podem emparentar amb la preocupació ‘ecologista’ d'un Perejaume, no nega el paisatgisme, però el capgira totalment. En un món saturat d'imatges gràcies a la democratització de la fotografia, ella es limita a convidar-nos, doncs, a imaginar les imatges que, per reiteratives i banalitzades, no cal que l'artista contemporani ens torni a mostrar.

I ho fa des de la plena consciència de com el món urbà i industrial ha canviat, per sempre, el paisatge natural. Se'n queixava, d'això, l'escriptor Prudenci Bertrana en un article on proposava una llei de protecció del paisatge, amb la qual es pogués “aturar les inveterades i constants agressions a les innombrables i sobiranes bel·leses de la nostra Catalunya. Altrament jo veig els nostres pintors, corrent d'ací i d'allà amb els estris a coll, fugint del blanc de calç, de la torreta infeliç del bunyol modernista, de la majòlica cridanera, dels teulats de mangra, de totes les variants de l'anunci agosarat, que supura de la urbs, i esquitxa i enllorda i empudega la santa puresa dels verds, dels blaus, dels ocres i dels grisos de la ruralia.” (“Defensa del paisatge”, *La Veu de Catalunya*, 28 abril 1935).

L'artista contemporani ha deixat fa temps els estris amb què es pretenia reflectir la “santa puresa” de la ruralia i ha revisitat, amb la radicalitat de concepte i amb el blanc immaculat d'una Isabel Banal, un món feliçment impur que, encara que a Bertrana no li agradés, ja no tornarà mai a ser el que era.

JOSEP M. MUÑOZ

BREVIARI

L'Arxiu Comarcal de la Garrotxa ha col·laborat en l'exposició *Museu en perill! Salvaguarda i endreça de l'art català durant la guerra civil*, que es pot veure al Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) fins al 27 de febrer de 2022. Aquesta mostra, que posa en relleu la intervenció de les autoritats catalanes en la **salvaguarda del patrimoni** durant el conflicte, documenta el pas dels fons museístics barcelonins per Olot, per protegir-los dels bombardejos, i el posterior trasllat a París.

...

Des del mes de desembre, el repositori TDX (Tesis Doctorals en Xarxa) permet la consulta de la tesi doctoral de Joaquim Verde i Llorente (Blanes, 1987), *Participació i representació polítiques a la Catalunya dels inicis del segle XVIII. Universitats locals, Cort general i Diputació del General*, defensada el 26 d'abril de 2021 a l'Institut d'Història Jaume Vicens Vives de la Universitat Pompeu Fabra (UPF) de Barcelona. L'autor hi estudia la participació i la representació polítiques a la Cort general del Principat de Catalunya entre 1599 i 1706, des d'una perspectiva comparada europea i espanyola, però centrant-se només en les dues corts del segle XVIII i ampliant-lo a vint ciutats i viles reials i senyoriales i a la Diputació del General. El cas de la **vila d'Olot** hi és estudiat com a exemple de participació i representació polítiques d'una vila de petites dimensions i de jurisdicció abadal.

...

El projecte digital Bombers en guerra (bombersenguerro.cat), que ofereix una base de dades nominal, imatges, documents i textos a l'entorn dels diversos cossos de bombers catalans existents durant el període de la Guerra Civil espanyola (1936-1939), ha incorporat recentment informació sobre els membres del **cos de bombers d'Olot**. De moment, s'hi ofereix la informació obtinguda de 48 homes, procedent majoritàriament dels fons de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa i de la premsa local. Està previst incorporar en breu més dades a “aquest espai de record, memòria i homenatge” als qui van exercir l'ofici durant el període bèl·lic.

FOTO: JORDI M. MURILLO PÉREZ

En aquesta vivència em plau parlar d'un home savi o, si ho volen, d'un home que tenia el do de la saviesa. Fa temps, bastant de temps –tant que quan hi penso sento basarda–, que vaig col·laborar a dividir, en dues finques independents i de valor tan equivalent com fos possible, una finca rural de certa importància a la Vall d'en Bas, als efectes d'una herència. De comú acord entre les dues parts, la tasca del repartiment fou assignada a una persona aliena i de la seva total confiança. La meua feina sols va consistir a peritar els valors estimatius de les diverses edificacions i el seu estat de conservació, així com advertir de les possibles servituds creades com a conseqüència de la divisió. Tota la difícil i àrdua labor d'obtenir un repartiment equitatiu de les futures finques agrícoles i, encara més costerut, que fos acceptat de bon gran per ambdues parts recaigué sobre la responsabilitat del mitjancer que els hereters havien escollit.

L'home, que jo no coneixia, era un veí de la vall que, per la manera d'actuar (saber escoltar abans d'intervenir i jugar amb els silencis per dominar el ritme del col·loqui), ja vaig veure que no era la primera ni la segona vegada que es

trobava en aquests afers. Era un home d'uns seixanta anys, d'estatura mitjana, ferreny, pell colrada, calvície incipient, celles i pèl blanquejant, ulls clars fixats sobre qui parlava i mans pròpies de qui ha treballat al camp. El seu pas, recolzat en un bastó, era segur i deliberadament lent. Tan se val, no portava rellotge i jo, que sí que en portava, procurava no mirar-lo. Fer-ho m'hagués semblat una desatenció. Prèviament, tots dos anàrem a veure el conjunt de la finca, malgrat que ell la coneixia sobradament. Però el propòsit era que em mostraria les construccions, l'objecte del meu peritatge. M'acompanyà a totes. Fou una visita intensiva, plena per part seva de preguntes camuflades i suggeriments discrets. Tot dintre d'unes bones maneres i la màxima imparcialitat.

Abans de decidir el repartiment de la finca, tingué moltes trobades conjuntes amb les dues parts. Unes trobades que sabies quan començaven, però no quan acabaven. El temps no comptava. Vaig assistir-hi sempre que fou requerit entre la primera i l'última trobades, en dates de calendari bastant distanciades, la qual cosa assenyala que el procés fou llarg i *no fàcil*. El mitjancer tenia l'habilitat de no entrar mai directament en el tema, com si volgués relaxar els ànims. I, quan hi entrava, era quasi com si fos per casualitat. Deixava parlar i, quan calia contradir algú, es despenjava amb un "sí, però no...". Procurava que en les reunions no hi haguessin homes sols, suposo que per evitar el subterfugi habitual de "n'he de parlar amb la dona...". I tant se val, gràcies al bon fer d'un home savi, la solució del repartiment de la finca arribà amb el temps i amb el convenciment de les dues parts com una fruita que madura.

Ha passat molt de temps, però, per mi, és un record sovint present, agraït i confortant haver tingut l'oportunitat de conèixer un home savi, un home de seny. El seny, admirable paraula i virtut catalana. Una virtut que em costa molt de veure avui dia en les persones i els estaments amb responsabilitats. Deu ser que em faig vell.

ME'N RECORDO / 70

Recordo que el meu barri de Sant Ferriol era molt maco. Recordo que la gent hi vivia molt contenta i que tots ens fèiem per igual, tant si teníem diners com si no. Recordo que tot el barri era ple de botigues. Recordo que els nens jugaven al carrer amb el carretó de can Besora. Recordo que al barri no hi havia gaires nenes i que ben poques jugaven al carrer. Recordo que la meua mare no m'hi deixava jugar. Recordo que em duïen al Parc Vell i que allà podia jugar amb nenes d'altres barris. Recordo que, precisament perquè hi havia poques nenes, em ficava a totes les cases del barri (els feia gràcia i m'hi convidaven). Recordo que al barri de l'Apartament els veïns treien les cadires al carrer, a l'entrada de sol de la plaça de braus, i la feien petar. Recordo que a Sant Ferriol ho fèiem diferent: trèiem les cadires al balcó i xerràvem mentre miràvem la gent que passava. Recordo que hi havia molt de

trànsit de vianants, sobretot els diumenges, quan la gent del Firal anava a missa als Escolapis. Recordo que els únics cotxes que hi passaven eren els de tres taxistes (en Font, en Mercader i en López) que hi tenien un garatge. Recordo que hi transitava el mosso amb cavall i tartana de can Vicenç, que repartia la compra per les cases. Recordo que tenien de tot i que tot (l'oli, l'arròs, la pasta, el vi...) anava a granel. Recordo que a tres quarts de vuit sonaven les sirenes de la fàbrica de can Joanetes per avisar que començava la jornada. Recordo el sereno cantant i els espants que m'havia fotut. Recordo que hi havia famílies que eren l'ànima del barri. Recordo que els Aubert n'eren una i que l'Aubert músic va fer una sardana dedicada al barri. Recordo que la família Güell va fer l'àliga nova al seu taller de sants, Alot, al carrer dels Closells. Recordo que l'àliga vella era negra i que la ballava en Xec

Puça. Recordo que la va apadrinar la noia gran dels Güell, la Carme, que hi va estavellar una ampolla de xampany. Recordo que, si t'acostaves massa a l'àliga quan ballava, rebies un bon truc. Recordo que la Tura Vila també era una altra ànima del barri i que va participar en la recuperació de la festa. Recordo que hi tenia una perruqueria abans d'obrir la papereria de can Plavi. Recordo que per Sant Joan es feia una gran foguera davant de la fonda de can Llanas i que ens ho passàvem molt bé. Recordo que per la festa del barri anàvem a sopar a Vista Alegre. Recordo que a la tornaboda, a Sant Roc, tothom cantava i estava alegre. Recordo que tots ens esperàvem la festa amb il·lusió. Recordo que els veïns sempre ens havíem ajudat en tot. Recordo que va ser una època molt maca, el nostre temps.

CARME GURT VILA